

KADERE İMAN, İMANIN ERKÂNINDANDIR

*Bir
Risale-i Nur
Dersi*

İnsanların en çok merak ettikleri konuların başında gelen "KADER" konusunu asrımızın İslam Alimlerinden Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri Risale-i Nur Külliyyatı'nda 26. SÖZ Kader Risalesi'nde izah ve ispat ediyor.

Kader Risalesi'nin tamamını yayımlıyoruz.

Yirmi Altıncı Söz

KADER RİSALESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَ اِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا
بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ۝ وَ كُلُّ شَيْءٍ
فِيْ اَحْصٰی نَدٰاهُ ۝ فَاِیُّ اِمَامٍ مُّبِیْنٍ

Kader ile cüz-i ihtiyarî, iki mesele-i mühimmedir. Ona dair dört mebhas içinde birkaç sırlarını açmaya çalışacağız.

Birinci Mebhas

Kader ve cüz-i ihtiyarî, İslâmiyet'in ve imanın nihayet hududunu gösteren, halî ve vicdanî bir imanın cüzlerindendir. Yoksa ilmî ve nazarî değıllerdir. Yani mü'min her şeyi, hattâ fiilini, nefsini Cenab-ı Hakk'a vere vere, tâ nihayette teklif ve mes'uliyetten kurtulmamak için "cüz-i ihtiyarî" önüne çıkıyor. Ona "Mes'ul ve mükellefsin." der. Sonra, ondan sudûr eden iyilikler ve kemalât ile mağrur olmamak için "kader" karşısına geliyor. Der: "Haddini bil, yapan sen değılsin." Evet kader, cüz-i ihtiyarî; iman ve İslâmiyet'in nihayet meratibinde kader, nefsi gururdan ve cüz-i ihtiyarî, adem-i mes'uliyetten kurtarmak içindir ki mesail-i imaniyeye girmişler. Yoksa mütemerrid nüfus-u emmarenin işledikleri seyyiatının mes'uliyetinden kendilerini kurtarmak için kadere yapışmak ve onlara in'am olunan mehasinle iftihar etmek, gururlanmak, cüz-i ihtiyariye istinad etmek; bütün bütün sırr-ı kadere ve hikmet-i cüz-i ihtiyariyeye zıt bir harekete sebebiyet veren ilmî meseleler değıldir.

Evet, manen terakki etmeyen avam içinde kaderin cây-ı istimali var. Fakat o da maziyat ve mesaibdedir ki yeisin ve hüznün ilacıdır. Yoksa maâsi ve istikbaliyatta değıldir ki sefahete ve atalete sebep olsun. Demek kader meselesi, teklif ve mes'uliyetten kurtarmak için değıl belki fahir ve gururdan kurtarmak içindir ki imana girmiş. Cüz-i ihtiyarî, seyyiata merci olmak içindir ki akideye dâhil olmuş. Yoksa mehasine masdar olarak tefer'un etmek için değıldir.

Evet, Kur'an'ın dediği gibi insan seyyiatından tamamen mes'uldür. Çünkü seyyiatı isteyen odur. Seyyiat tahribat nevinden olduğu için insan, bir seyyie ile çok tahribat yapabilir. Müthiş bir cezaya kesb-i istihkak eder. Bir kibrit ile bir evi yakmak gibi.

Fakat hasenatta iftihara hakkı yoktur. Onda onun hakkı pek azdır. Çünkü hasenatı isteyen, iktiza eden rahmet-i İlahiye ve icad eden kudret-i Rabbaniyedir. Soru ve cevap, dâî ve sebep, ikisi de Hak'tandır. İnsan yalnız dua ile iman ile şuur ile rıza ile onlara sahip olur. Fakat seyyiatı isteyen, nefis-i insaniyedir (ya istidat ile ya ihtiyar ile). Nasıl ki beyaz, güzel güneşin ziyasından bazı maddeler siyahlık ve taaffün alır. O siyahlık, onun istidadına aittir. Fakat o seyyiatı, çok mesalihi tazammun eden bir kanun-u İlahî ile icad eden yine Hak'tır. Demek, sebebiyet ve soru nefistendir ki mes'uliyeti o çeker. Hakk'a ait olan halk ve icad ise daha başka güzel netice ve meyveleri olduğu için güzeldir, hayırdır.

İşte şu sırdandır ki: Kesb-i şer, şerdir; halk-ı şer, şer değildir. Nasıl ki pek çok mesalihi tazammun eden bir yağmurdan zarar gören tembel bir adam diyemez: "Yağmur rahmet değil." Evet, halk ve icadda bir şerr-i cüz'î ile beraber hayr-ı kesîr vardır. Bir şerr-i cüz'î için hayr-ı kesîri terk etmek, şerr-i kesîr olur. Onun için o şerr-i cüz'î, hayır hükmüne geçer. İcad-ı İlahîde şer ve çirkinlik yoktur. Belki abdin kesbine ve istidadına aittir.

Hem nasıl kader-i İlahî, netice ve meyveler itibarıyla şerden ve çirkinlikten münezzehtir. Öyle de illet ve sebep itibarıyla dahi zulümden ve kubuhtan mukaddestir. Çünkü kader, hakiki illetlere bakar, adalet eder. İnsanlar, zahirî gördükleri illetlere hükümlerini bina eder, kaderin aynı adaletinde zulme düşerler. Mesela, hâkim seni sirkatle mahkûm edip hapsetti. Halbuki sen sârik değilsin. Fakat kimse bilmez gizli bir katlin var. İşte kader-i İlahî dahi seni o hapisle mahkûm etmiş. Fakat kader, o gizli katlin için mahkûm edip adalet etmiş. Hâkim ise sen ondan masum olduğun sirkate binaen mahkûm ettiği için zulmetmiştir. İşte şey-i vâhidde iki cihetle kader ve icad-ı İlahînin adaleti ve insan kesbinin zulmü görüldüğü gibi başka şeyleri buna kıyas et. Demek, kader ve icad-ı İlahî; mebdede ve münteha, asıl ve fer', illet ve neticeler itibarıyla şerden ve kubuhtan ve zulümden münezzehtir.

Eğer denilse: Madem cüz-i ihtiyarînin icada kabiliyeti yok. Bir emr-i itibarî hükmünde olan kesbden başka insanın elinde bir şey bulunmuyor. Nasıl oluyor ki Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'da, Hâlık-ı semavat ve arz'a karşı, insana âsi ve düşman vaziyeti verilmiş. Hâlık-ı arz ve semavat, ondan azîm şikayetler ediyor. O âsi insana karşı abd-i mü'mine yardım için kendini ve melaikesini tahşid ediyor. Ona azîm bir ehemmiyet veriyor.

Elcevap: Çünkü küfür ve isyan ve seyyie tahriptir, ademdir. Halbuki azîm tahribat ve hadsiz ademler, bir tek emr-i itibarîye ve ademîye terettüp edebilir. Nasıl ki bir azîm sefinenin dümencisi, vazifesinin adem-i ifasıyla, sefine gark olup bütün hademelerin netice-i sa'yeleri iptal olur. Bütün o tahribat, bir ademe terettüp ediyor. Öyle de küfür ve masiyet, adem ve tahrip nevinden olduğu için cüz-i ihtiyarî bir emr-i itibarî ile onları tahrik edip müthiş netaice sebebiyet verebilir. Zira küfür, çendan bir seyyiedir. Fakat bütün kâinatı kıymetsizlikle ve abesiyetle tahkir ve delail-i vahdaniyeti gösteren bütün mevcudatı tekzip ve bütün tecelliyat-ı esmayı tezyif olduğundan, bütün kâinat ve mevcudat ve esma-i İlahiye namına

Cenab-ı Hak kâfirden şedit şikayet ve dehşetli tehdidat etmek; ayn-ı hikmettir ve ebedî azap vermek, ayn-ı adalettir.

Madem insan, küfür ve isyanla tahribat tarafına gidiyor. Az bir hizmetle pek çok işleri yapar. Onun için ehl-i iman, onlara karşı Cenab-ı Hakk'ın inayet-i azîmine muhtaçtır. Çünkü on kuvvetli adam, bir evin muhafazasını ve tamiratını deruhte etse haylaz bir çocuğun o haneye ateş vermeye çalışmasına karşı, o çocuğun velisine, belki padişahına müracaata, yalvarmaya mecbur olması gibi; mü'minlerin de böyle edepsiz ehl-i isyana karşı dayanmak için Cenab-ı Hakk'ın çok inayatına muhtaçtırlar.

Elhasıl: Eğer kader ve cüz-i ihtiyarîden bahseden adam, ehl-i huzur ve kemal-i iman sahibi ise kâinatı ve nefsinin Cenab-ı Hakk'a verir, onun tasarrufunda bilir. O vakit hakkı var, kaderden ve cüz-i ihtiyarîden bahsetsin. Çünkü madem nefsinin ve her şeyi Cenab-ı Hak'tan bilir, o vakit cüz-i ihtiyarîye istinad ederek mes'uliyeti deruhte eder. Seyyiata merciyeti kabul edip Rabb'ini takdis eder. Daire-i ubudiyette kalıp teklif-i İlahiyeyi zimmetine alır. Hem kendinden sudûr eden kemalât ve hasenat ile gururlanmamak için kadere bakar, fahir yerine şükreder. Başına gelen musibetlerde kaderi görür, sabreder.

Eğer kader ve cüz-i ihtiyarîden bahseden adam, ehl-i gaflet ise o vakit kaderden ve cüz-i ihtiyarîden bahse hakkı yoktur. Çünkü nefs-i emmaresi, gaflet veya dalalet sâikasıyla kâinatı esbaba verip Allah'ın malını onlara taksim eder, kendini de kendine temlik eder. Fiilini kendine ve esbaba verir. Mes'uliyeti ve kusuru kadere havale eder. O vakit, nihayette Cenab-ı Hakk'a verilecek olan cüz-i ihtiyarî ve en nihayette medar-ı nazar olacak olan kader bahsi manasızdır. Yalnız, bütün bütün onların hikmetine zıt ve mes'uliyetten kurtulmak için bir desise-i nefsiyedir.

İkinci Mebhas

Ehl-i ilme mahsus (Hâşiye[1]) ince bir tetkik-i ilmîdir.

Eğer desen: "Kader ile cüz-i ihtiyarî, nasıl tevfiik edilebilir?"

Elcevap: Yedi vecihle...

Birincisi: Elbette kâinatın intizam ve mizan lisanıyla hikmet ve adaletine şehadet ettiği bir Âdil-i Hakîm, insan için medar-ı sevap ve ikab olacak, mahiyeti meçhul bir cüz-i ihtiyarî vermiştir. O Âdil-i Hakîm'in pek çok hikmetini bilmediğimiz gibi şu cüz-i ihtiyarînin kaderle nasıl tevfiik edildiğini bilmediğimiz, olmamasına delâlet etmez.

İkincisi: Bizzarure herkes kendisinde bir ihtiyar hisseder. O ihtiyarın vücudunu vicdanen bilir. Mevcudatın mahiyetini bilmek ayrıdır, vücudunu bilmek ayrıdır. Çok şeyler var; vücudu bizce bedihî olduğu halde, mahiyeti bizce meçhul. İşte şu cüz-i ihtiyarî, öyleler sırasına girebilir. Her şey, malûmatımıza münhasır değildir. Adem-i ilmimiz, onun ademine delâlet etmez.

Üçüncüsü: Cüz-i ihtiyarî, kadere münafî değil. Belki kader, ihtiyarı teyid eder. Çünkü kader, ilm-i İlahînin bir nev'idir. İlm-i İlahî, ihtiyarımıza taalluk etmiş. Öyle ise ihtiyarı teyid ediyor, iptal etmiyor.

Dördüncüsü: Kader, ilim nevindendir. İlim, malûma tabidir. Yani nasıl olacak, öyle taalluk ediyor. Yoksa malûm, ilme tabi değil. Yani ilim desatiri; malûmu, haricî vücud noktasında idare etmek için esas değil. Çünkü malûmun zatı ve vücud-u haricîsi, iradeye bakar

ve kudrete istinad eder.

Hem ezel, mazi silsilesinin bir ucu değil ki eşyanın vücudunda esas tutulup ona göre bir mecburiyet tasavvur edilsin. Belki ezel; mazi ve hal ve istikbali birden tutar, yüksekten bakar bir âyine-misaldir. Öyle ise daire-i mümkinat içinde uzanıp giden zamanın mazi tarafında bir uç tahayyül edip, ona ezel deyip o ezel ilmüne, eşyanın tertip ile girmesini ve kendisini onun haricinde tevehhüm etmesi, ona göre muhakeme etmek hakikat değildir.

Şu sırrın keşfi için şu misale bak: Senin elinde bir âyine bulunsa, sağ tarafındaki mesafe mazi, sol tarafındaki mesafe müstakbel farz edilse o âyine yalnız mukabilini tutar. Sonra o iki tarafı bir tertip ile tutar, çoğunu tutamaz. O âyine ne kadar aşağı ise o kadar az görür. Fakat o âyine ile yükseğe çıktıkça o âyinenin mukabil dairesi genişlenir. Gitgide, bütün iki taraf mesafeyi birden bir anda tutar. İşte şu âyine şu vaziyette onun irtisamında, o mesafelerde cereyan eden hâlât birbirine mukaddem, muahhar, muvafık, muhalif denilmez. İşte kader, ilm-i ezelîden olduğu için ilm-i ezelî, hadîsin tabiriyle “Manzar-ı a’lâdan, ezelden ebede kadar her şey, olmuş ve olacak, birden tutar, ihata eder bir makam-ı a’lâdadır.” Biz ve muhakematımız, onun haricinde olamaz ki mazi mesafesinde bir âyine tarzında olsun.

Beşincisi: Kader, sebeple müsebbebe bir taalluku var. Yani şu müsebbeb, şu sebeple vukua gelecek. Öyle ise denilmesin ki: “Madem filan adamın ölmesi, filan vakitte mukadderdir. Cüz-i ihtiyarıyla tüfek atan adamın ne kabahati var, atmasaydı yine ölecekti?”
Sual: Niçin denilmesin?

Elcevap: Çünkü kader, onun ölmesini onun tüfeğiyle tayin etmiştir. Eğer onun tüfek atmamasını farz etsen o vakit kaderin adem-i taallukunu farz ediyorsun. O vakit ölmesini ne ile hükmedeceksin? Ya Cebrî gibi sebebe ayrı, müsebbebe ayrı birer kader tasavvur etsen veyahut Mutezile gibi kaderi inkâr etsen, Ehl-i Sünnet ve Cemaat’i bırakıp fırka-i dâlleye girersin. Öyle ise biz ehl-i hak deriz ki: “Tüfek atmasaydı ölmesi bizce meçhul.” Cebrî der: “Atmasaydı yine ölecekti.” Mutezile der: “Atmasaydı ölmeyecekti.”

Altıncısı: (Hâşiye[2])

Cüz-i ihtiyarînin üssü’l-esası olan meyelan, Matüridîce bir emr-i itibarîdir, abde verilebilir. Fakat Eş’arî, ona mevcut nazarıyla baktığı için abde vermemiş. Fakat o meyelandaki tasarruf, Eş’ariyece bir emr-i itibarîdir. Öyle ise o meyelan, o tasarruf, bir emr-i nisbîdir. Muhakkak bir vücut-u haricîsi yoktur. Emr-i itibarî ise illet-i tamme istemez ki illet-i tamme vücudu için lüzum ve zaruret ve vücub ortaya girip ihtiyarı ref’etsin. Belki o emr-i itibarînin illeti, bir rüçhaniyet derecesinde bir vaziyet alsa, o emr-i itibarî sübut bulabilir. Öyle ise o anda onu terk edebilir. Kur’an ona o anda diyebilir ki: “Şu şerdir, yapma.”

Evet, eğer abd hâlık-ı ef’ali bulunsaydı ve icada iktidarı olsaydı o vakit ihtiyarı ref’ olurdu. Çünkü ilm-i usûl ve hikmette مَا لَمْ يَجِبْ كَائِدَسِنِصْ كَائِدَسِنِصْ كَائِدَسِنِصْ kaidesinde mukarrerdir ki: “Bir şey vâcib olmazsa vücuda gelmez.” Yani illet-i tamme bulunacak, sonra vücuda gelebilir. İlet-i tamme ise ma’lulü, bizzarure ve bi’l-vücub iktiza ediyor. O vakit ihtiyar kalmaz.

Eğer desen: Tercih bilâ-müreccih muhaldir. Halbuki o emr-i itibarî dediğimiz kesb-i insanî, bazen yapmak ve bazen yapmamak, eğer mûcib bir müreccih bulunmazsa tercih bilâ-müreccih lâzım gelir. Şu ise

usûl-ü kelâmîyenin en mühim bir esasını hedmeder?

Elcevap: Tereccuh bilâ-müreccih muhaldir. (Hâşiye[3])

Yani müreccihsiz, sebepsiz rüçhaniyet muhaldir. Yoksa, tercih bilâ-müreccih caizdir ve vakidir. İrade bir sıfattır; onun şe'ni, böyle bir işi görmektir.

Eğer desen: Madem katli halk eden Hak'tır. Niçin bana kâtil denilir?

Elcevap: Çünkü ilm-i sarf kaidesinde ism-i fâil, bir emr-i nisbî olan masdardan müştaktır. Yoksa bir emr-i sabit olan hasıl-ı bi'l-masdardan inşikak etmez. Masdar kesbimizdir, kâtil unvanını da biz alırız. Hasıl-ı bi'l-masdar, Hakk'ın mahlukudur. Mes'uliyeti işmam eden bir şey, hasıl-ı bi'l-masdardan müştak kılınmaz.

Yedincisi: İrade-i cüz'îye-i insaniye ve cüz-i ihtiyariyesi çendan zayıftır, bir emr-i itibarîdir fakat Cenab-ı Hak ve Hakîm-i Mutlak, o zayıf cüz'î iradeyi, irade-i külliyesinin taallukuna bir şart-ı âdi yapmıştır. Yani manen der: "Ey abdim! İhtiyarınla hangi yolu istersen seni o yolda götürürüm. Öyle ise mes'uliyet sana aittir!" Teşbihte hata olmasın, sen bir iktidarsız çocuğu omuzuna alsan, onu muhayyer bırakıp "Nereyi istersen seni oraya götüreceğim." desen o çocuk yüksek bir dağı istedi, götürdün. Çocuk üşüdü yahut düştü. Elbette "Sen istedin!" diyerek itab edip üstünde bir tokat vuracaksın. İşte Cenab-ı Hak, Ahkemü'l-Hâkimîn, nihayet zaafıta olan abdin iradesini bir şart-ı âdi yapıp irade-i külliyesi ona nazar eder.

Elhasıl: Ey insan! Senin elinde gayet zayıf fakat seyyiatta ve tahribatta eli gayet uzun ve hasenatta eli gayet kısa, cüz-i ihtiyarî namında bir iraden var. O iradenin bir eline duayı ver ki silsile-i hasenatın bir meyvesi olan cennete eli yetişsin ve bir çiçeği olan saadet-i ebediyeye eli uzansın. Diğer eline istiğfarı ver ki onun eli seyyiattan kısalsın ve o şecere-i mel'unenin bir meyvesi olan zakkum-u cehenneme yetişmesin.

Demek dua ve tevekkül, meyelan-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi; istiğfar ve tövbe dahi meyelan-ı şerri keser, tecavüzatını kırar.

Üçüncü Mebhas

Kadere iman, imanın erkânındandır. Yani "Her şey, Cenab-ı Hakk'ın takdiriyledir." Kadere delail-i kat'îye o kadar çoktur ki hadd ü hesaba gelmez. Biz, basit ve zahir bir tarz ile şu rükn-ü imanîyi, ne derece kuvvetli ve geniş olduğunu, bir mukaddime ile göstereceğiz.

Mukaddime: Her şey vücudundan evvel ve vücudundan

sonra yazıldığını **وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَاسٌ إِلَّا بِإِذْنِ رَبِّكَ** gibi pek çok âyât-ı Kur'anîye tasrih ediyor ve şu kâinat denilen, kudretin Kur'an-ı kebirinin âyâtı dahi şu hükm-ü Kur'anîyi, nizam ve mizan ve intizam ve tasvir ve tezyin ve imtiyaz gibi âyât-ı tekvinîyesiyle tasdik ediyor.

Evet, şu kâinat kitabının manzum mektubatı ve mevzun âyâtı şahadet eder ki her şey yazılıdır.

Amma vücudundan evvel her şey mukadder ve yazılı olduğuna delil, bütün mebâdi ve çekirdekler ve mekadîr ve suretler, birer şahittir. Zira her bir tohum ve çekirdekler, "kâf-nun" tezgâhından çıkan birer latîf sandukçadır ki kaderle tersim edilen bir fihristecik, ona tevdi edilmiştir ki kudret, o kaderin hendesesine göre zerratı istihdam edip, o tohumcuklar üstünde koca mu'cizat-ı kudreti bina ediyor. Demek, bütün ağacın başına gelecek bütün vakıatı ile çekirdeğinde yazılı hükmündedir. Zira tohumlar maddeten basittir, birbirinin aynıdır, maddeten bir şey yoktur.

Hem her şeyin miktar-ı muntazaması, kaderi vâzihan gösterir. Evet, hangi zîhayata bakılsa görünüyor ki gayet hikmetli ve sanatlı bir kalıptan çıkmış gibi bir miktar, bir şekil var ki o miktarı, o sureti, o şekli almak ya hârîka ve nihayet derecede eğri büğrü maddî bir kalıp bulunmalı veyahut kaderden gelen mevzun, ilmî bir kalıb-ı manevî ile kudret-i ezeliye o sureti, o şekli biçip giydiriyor.

Mesela, sen şu ağaca, şu hayvana dikkat ile bak ki camid, sağır, kör, şuursuz, birbirinin misli olan zerreler, onun neşv ü nemasında hareket eder. Bazı eğri büğrü hududlarda meyve ve faydaların yerini tanır, görür, bilir gibi durur, tevakkuf eder. Sonra başka bir yerde, büyük bir gayeyi takip eder gibi yolunu değiştirir. Demek, kaderden gelen miktar-ı manevînin ve o miktarın emr-i manevîsiyle zerreler hareket ederler.

Madem maddî ve görünecek eşyada bu derece kaderin tecelliyatı var. Elbette eşyanın mürur-u zamanla giydikleri suretler ve ettikleri harekât ile hasıl olan vaziyetler dahi bir intizam-ı kadere tabidir. Evet, bir çekirdekte hem bedihî olarak irade ve evamir-i tekvinîyenin unvanı olan "Kitab-ı Mübin"den haber veren ve işaret eden hem nazarî olarak emir ve ilm-i İlahînin bir unvanı olan "İmam-ı Mübin"den haber veren ve remzeden iki kader tecellisi var:

Bedihî kader ise o çekirdeğin tazammun ettiği ağacın, maddî keyfiyat ve vaziyetleri ve heyetleridir ki sonra göz ile görünecek.

Nazarî ise o çekirdekte, ondan halk olunacak ağacın müddet-i hayatındaki geçireceği tavırlar, vaziyetler, şekiller, hareketler, tesbihatlardır ki tarihçe-i hayat namıyla tabir edilen vakit be-vakit değişen tavırlar, vaziyetler, şekiller, fiiller; o ağacın dalları, yaprakları gibi intizamlı birer kaderî miktarı vardır. Madem en âdi ve basit eşyada böyle kaderin tecellisi var. Elbette umum eşyanın vücudundan evvel yazılı olduğunu ifade eder ve az bir dikkatle anlaşılır.

Şimdi, vücudundan sonra her şeyin sergüzeşt-i hayatı yazıldığına delil ise âlemde "Kitab-ı Mübin" ve "İmam-ı Mübin"den haber veren bütün meyveler ve "Levh-i Mahfuz"dan haber veren ve işaret eden insandaki bütün kuvve-i hâfızalar birer şahittir, birer emaredir. Evet, her bir meyve, bütün ağacın mukadderat-ı hayatı onun kalbi hükmünde olan çekirdeğinde yazılıyor. İnsanın sergüzeşt-i hayatıyla beraber kısmen âlemin hâdisat-ı maziyesi, kuvve-i hâfızasında öyle bir surette yazılıyor ki güya hardal küçüklüğünde bu kuvvecikte dest-i kudret, kalem-i kaderiyle insanın sahife-i a'malinden küçük bir senet istinsah ederek, insanın eline verip dimağının cebine koymuş. Tâ muhasebe vaktinde onunla hatırlatsın. Hem tâ mutmain olsun ki bu fena ve zeval herc ü mercinde beka için pek çok âyineler var ki Kadîr-i Hakîm zâillerin hüviyetlerini onlarda tersim edip ibka ediyor. Hem beka için pek çok levhalar var ki Hafîz-i Alîm fânilerin manalarını onlarda yazıyor.

Elhasıl: Madem en basit ve en aşağı derece-i hayat olan nebatat hayatı, bu derece kaderin nizamına tabidir. Elbette en yüksek derece-i hayat olan hayat-ı insaniye, bütün teferruatıyla kaderin mikyasıyla çizilmiştir ve kalemiyle yazılıyor. Evet nasıl katreler, buluttan haber verir; reşhalar, su menbainı gösterir; senetler, cüzdanlar, bir defter-i kebirin vücuduna işaret ederler. Öyle de şu meşhudumuz olan, zîhayatlardaki intizam-ı maddî olan bedihî kader ve intizam-ı manevî ve hayatî olan nazarî kaderin

reşhaları, katreleri, senetleri, cüzdanları hükmünde olan meyveler, nutfeler, tohumlar, çekirdekler, suretler, şekiller; bilbedahe “Kitab-ı Mübin” denilen irade ve evamir-i tekviniyenin defterini ve “İmam-ı Mübin” denilen ilm-i İlahînin bir divanı olan Levh-i Mahfuz’u gösterir.

Netice-i meram: Madem bilmüşahede görüyoruz

ki her bir zîhayatın neşv ü nema zamanında, zerreleri eğri büğrü hududlara gider, durur. Zerreler yolunu değiştirir. O hududların nihayetlerinde birer hikmet, birer fayda, birer maslahatı semere verirler. Bilbedahe o şeyin miktar-ı surîsi, bir kader kalemiyle tersim edilmiştir. İşte meşhud, bedihî kader, o zîhayatın manevî hâlâtında dahi bir kader kalemiyle çizilmiş muntazam meyvedar hududları, nihayetleri var olduğunu gösterir. Kudret masdardır, kader mistardır. Kudret o maânî kitabını, o mistar üstünde yazar.

Madem maddî ve manevî kader kalemiyle tersim edilmiş müsmir hudutlar, hikmetli nihayetler olduğunu kat’iyen anlıyoruz. Elbette her bir zîhayatın müddet-i hayatında geçireceği ahval ve etvarı, o kaderin kalemiyle tersim edilmiş. Çünkü sergüzeşt-i hayatı, bir intizam ve mizan ile cereyan ediyor. Suretler değiştiriyor, şekiller alıyor.

Madem böyle umum zîhayatta kalem-i kader hükümandır. Elbette âlemin en mükemmel meyvesi ve arzın halifesi ve emanet-i kübranın hâmilî olan insanın sergüzeşt-i hayatiyesi, her şeyden ziyade kaderin kanununa tabidir.

Eğer desen: “Kader bizi böyle bağlamış, hürriyetimizi selbetmiştir. İnbisat ve cevalana müştak olan kalp ve ruh için kadere iman bir ağırlık, bir sıkıntı vermiyor mu?”

Elcevap: Kat’â ve aslâ! Sıkıntı vermediği gibi nihayetsiz bir hiffet, bir rahatlık ve revh u reyhanı veren ve emn ü emanı temin eden bir sürur, bir nur veriyor. Çünkü insan kadere iman etmezse küçük bir dairede cüz’î bir serbestiyet, muvakkat bir hürriyet içinde, dünya kadar ağır bir yükü, bîçare ruhun omuzunda taşımaya mecburdur. Çünkü insan bütün kâinatla alâkadardır. Nihayetsiz makasîd ve metalibi var. Kudreti, iradesi, hürriyeti milyondan birisine kâfi gelmediği için çektiği manevî sıkıntı ağırlığı, ne kadar müthiş ve muvahhiş olduğu anlaşılır.

İşte kadere iman, bütün o ağırlığı kaderin sefinesine atar, kemal-i rahat ile ruh ve kalbin kemal-i hürriyetiyle kemalâtında serbest cevalanına meydan veriyor. Yalnız nefs-i emmarenin cüz’î hürriyetini selbeder ve firavuniyetini ve rububiyetini ve keyfe-mâyeşa hareketini kırar.

Kadere iman o kadar lezzetli, saadetlidir ki tarif edilmez. Yalnız şu temsil ile o lezzete ve o saadete bir işaret edeceğiz. Şöyle ki: İki adam, bir padişahın payitahtına giderler. O padişahın mahall-i garaib olan has sarayına girerler. Biri, padişahı bilmez; o yerde gasıbane, sârıkane tavattun etmek ister. Fakat o bahçe, o sarayın iktiza ettikleri idare ve tedbir ve vâridat ve makinelerini işletmek ve garib hayvanatın erzakını vermek gibi zahmetli külfetleri görür, mütemadiyen ızdırıp çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi oluyor. Her şeye acıyor. İdare edemiyor. Teessüfle vaktini geçirir. Sonra da o hırsız edepsiz adam, te’dib suretiyle hapse atılır. İkinci adam, padişahı tanır, padişaha kendini misafir bilir. Bütün o bahçede, o sarayda olan işler, bir nizam-ı kanunla cereyan ettiğini, her şey bir programla, kemal-i suhuletle işlediğini itikad eder. Zahmet ve külfetleri, padişahın kanununa bırakıp kemal-i safa ile o cennet-misal

bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine istinaden her şeyi hoş görür, kemal-i lezzet ve saadette hayatını geçirir. İşte مَنْ بِالْقَادِرِ مِنَ السِّرِّ السِّرِّ anla.

Dördüncü Mebhas

Eğer desen: “Birinci Mebhas’ta ispat ettin

ki: Kaderin her şeyi güzeldir, hayırdır. Ondan gelen şer de hayırdır, çirkinlik de güzeldir. Halbuki şu dâr-ı dünyadaki musibetler, beliyeler, o hükmü cerh ediyor.”

Elcevap: Ey şiddet-i şefkatten şedit bir elemi hisseden nefsim ve arkadaşım! Vücut, hayr-ı mahz; adem, şerr-i mahz olduğuna; bütün mehasin ve kemalâtın vücuda rücûu ve bütün maâsi ve mesaib ve nekaisin esası adem olduğu, delildir. Madem adem şerr-i mahzdır. Ademe müncer olan veya ademi işmam eden hâlât dahi şerri tazammun eder. Onun için vücudun en parlak nuru olan hayat, ahval-i muhtelifte içinde yuvarlanıp kuvvet buluyor. Mütebayın vaziyetlere girip tasaffi ediyor. Ve müteaddid keyfiyatı alıp matlub semeratı veriyor. Ve müteaddid tavırlara girip Vâhib-i Hayat’ın nukuş-u esmasını güzelce gösterir.

İşte şu hakikattendir ki zîhayatlara âlâm ve mesaib ve meşakkat ve beliyat suretinde bazı hâlât ârız olur ki o hâlât ile hayatlarına envar-ı vücut teceddüd edip zulûmat-ı adem tebâud ederek hayatları tasaffi ediyor. Zira tevakkuf, sükûnet, sükût, atalet, istirahat, yeknesaklık; keyfiyatta ve ahvalde birer ademdir. Hattâ en büyük bir lezzet, yeknesaklık içinde hiçe iner.

Elhasıl: Madem hayat, esma-i hüsnanın nukuşunu gösterir. Hayatın başına gelen her şey hasendir.

Mesela gayet zengin, nihayet derecede sanatkâr ve çok sanatlarda mahir bir zat; âsâr-ı sanatını hem kıymettar servetini göstermek için âdi bir miskin adamı, modellik vazifesini gördürmek için bir ücrete mukabil bir saatte murassa, musanna yaptığı gömleği giydirir, onun üstünde işler ve vaziyetler verir, tebdil eder. Hem her nevi sanatını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam o zata dese: “Bana zahmet veriyorsun. Eğilip kalkmakla vaziyet veriyorsun. Beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun.” demeye hak kazanabilir mi? “Merhametsizlik, insafsızlık ettin.” diyebilir mi?

İşte onun gibi Sâni’-i Zülcelal, Fâtır-ı Bîmisal; zîhayata göz, kulak, akıl, kalp gibi havas ve letaif ile murassa olarak giydirdiği vücut gömleğini esma-i hüsnanın nakışlarını göstermek için çok hâlât içinde çevirir, çok vaziyetlerde değiştirir. Elemler, musibetler nevinde olan keyfiyat; bazı esmasının ahkâmını göstermek için lemaat-ı hikmet içinde bazı şuâat-ı rahmet ve o şuâat-ı rahmet içinde latîf güzellikler vardır.

[1] **Hâşiye:** Bu İkinci Mebhas, en derin ve en müşkül bir sırr-ı kader meselesidir. Bütün ulema-i muhakkikince en ehemmiyetli ve münazaralı bir mesele-i akaid-i kelâmiyedir. Risale-i Nur tam halletmiş.

[2] **Hâşiye:** Gayet müdakkik âlimlere mahsus bir hakikattir.

[3] **Hâşiye:** Tereccuh ayrıdır, tercih ayrıdır, çok fark var.

26. SÖZ KADER RİSALESİ’NİN EK BÖLÜMLERİ (HATİME, ZEYL, HATİME) DE DAHİL TAMAMI İÇİN AŞAĞIDAKİ LİNKİ TIKLAYINIZ

KAYNAK LİNK:

<http://www.hizmetvakfi.org/risaleinur/yirmi-altinci-soz/>